

**Міністерство освіти та науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили**

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Гендерна історія»**

Ступінь освіти	Третій (освітньо-науковий)
Спеціальність	032 Історія та археологія
Кількість кредитів	3 кредити ЄКТС (90 годин)
Заняття	Лекції – 20 годин Семінари – 10 годин
Мова викладання:	українська
Кафедра, що викладає	історії
Викладач 	Міронова Ірина Сергіївна доктор історичних наук професор Персональна сторінка: https://chmnu.edu.ua/mironova-irina-sergiyivna/ E-mail: ya.irina761@gmail.com

1. Анотація до курсу

Дисципліна «Гендерна історія» відноситься до вибіркових освітніх компонентів освітньо-наукової програми підготовки здобувачів ступеня доктора філософії (PhD).

Сучасні глобальні зміни в світі формують новий порядок денний дослідника-пошукача. Усталена методологічна парадигма в історичній науці, орієнтована виключно на критичне осмислення традиційних понять (етнос, нація, раса, клас), може суттєво обмежити потенційні можливості роботи, накласти методичні та методологічні шори. Натомість залучення новітніх міждисциплінарних підходів сприятиме активному виробленню інноваційного дослідження. Серед таких новітніх сфер історичного пізнання чільними є гендер, жіноча та чоловіча історія. Але реконструкція гендерних відносин може викликати певні дослідницькі труднощі, пов'язані зі складнощами узагальнення самого поняття «гендер», неоднорідності підходу та динамічності методологічних дискусій. Тож, гендерна історія може стати певним парадигмальним викликом для дослідника-історика. З метою подолання чи усунення цих дослідницьких труднощів створена дисципліна «Гендерна історія».

Навчальна-дисципліна «Гендерна історія» є дисципліною, що висвітлює важливу складову соціальної історії. Вона нерозривно пов'язана із загальною історією України, всесвітньою історією, історією культури, соціологією та сексологією. Знання гендерної історії дозволить краще зрозуміти питання трансформації статевих відносин, ролі чоловіків і жінок в історії, консервації чи лібералізації сексуального життя людей, формування гендерного порядку відповідного певній стадії історичного розвитку.

Предметом навчальної дисципліни є теоретико-методологічні засади гендерного підходу в історичних студіях, закономірності та складнощі його інституалізації, особливості гендерних ієрархій, типів відмінностей та домінацій в минулому та сучасному українського суспільства. Отримані в результаті її вивчення знання, вміння та досвід сприятимуть формуванню гендерно орієнтованої дослідницької стратегії, виявленню прихованих або ігнорованих тем жіночого життя та біографій, переоцінки андроцентричних упереджень попередньої історіографічної практики. Вироблений світогляд та отримані навички урізноманітнять подальші дослідницькі перспективи та, безумовно, посилять методологічний потенціал роботи. Практичною цінністю будуть постановка нових і кореляція старих дослідницьких завдань, залучення гендерного маркера в повсякчасні соціальні взаємодії громадянського суспільства в Україні, особливо у поведінкових наукових комунікаціях.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни «Гендерна історія» – формування цілісного уявлення про гендерну історію, опанування здобувачами методологією і концептуальним апаратом гендерної історії, усвідомлення інтегративного потенціалу гендерного аналізу в історичній науці.

Спростування сформованих «стереотипів» про гендер та гендерні відносини, що склалися впродовж століть у світовій історії. Науковий екскурс в сучасну історіографію та наукові результати досліджень гендерної історії, походження та еволюція поняття «гендер» та «стать». Розкрито розвиток відносин чоловік-жінка від найдавніших часів до сьогодення, вплив на ці процеси політичних, економічних та соціально-культурних факторів. Охарактеризовано етапи та особливості становлення феміністичних рухів. Особливу увагу приділено періоду від Великої французької революції 1789–1799 років, як каталізатора для переосмислення ролі чоловіка та жінки в суспільстві, до сучасності, як періоду, коли усталені погляди на гендерні проблеми повністю змінюються. Досліджено гендерні відносини в правовому полі та вивчено вплив на сучасні правові процеси історичних тенденцій гендерної еволюції.

Завдання:

- формування цілісної системи знань про історію гендерних відносин;
- здійснювати аналіз історичних явищ і подій, що передбачає застосування теорій та методів історичної науки;
- формування вмінь здобувачів системно й історично аналізувати економічні, соціальні, політичні і духовні явища і процеси, що відбувалися в світовій історії та мали вплив на гендерні зв'язки;
- пошук та узагальнення інформації з досліджуваної проблеми;
- критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.

3. Результати навчання:

- Знати зміст найважливіших категорій та визначень з гендерної історії;
- Знати стан джерельної бази та історіографію в галузі гендерних досліджень;
- Знати особливості становлення та етапи еволюції гендерних відносин у світовій історії;
- Знати основні проблеми гендерних відносин впродовж усього періоду розвитку світу;
- Знати зміст та обставини виникнення феміністичних рухів, їх відмінності та особливості;
- Вміти визначати перспективи та особливості правових відносин в гендерному полі, виходячи з історичного досвіду;
- Вміти робити порівняльний аналіз явищ і подій світової гендерної історії.

4. Зміст дисципліни (перелік основних тем):

- Тема 1. Предмет і сутність гендерних досліджень.
Тема 2. Вступ до гендерної історії.
Тема 3. Становлення гендерної стратифікації в первісному суспільстві.
Тема 4. Гендерні відносини в стародавньому світі: Близький Схід, Індія, Китай.
Тема 5. Чоловік та жінка в епоху Античності.
Тема 6. Гендерні відносини в епоху Середньовіччя.
Тема 7. Гендер від Ренесансу до Просвітництва: західний світ.
Тема 8. Епоха боротьби за емансипацію жінки.
Тема 9. Сексуальна революція XX століття й гендерна трансформація новітньої епохи.
Тема 10. Гендерні відносини в Україні-Русі.

5. Методи навчання

Різноманітні форми та методи роботи: читання лекцій, проведення семінарських занять, організація самостійної роботи здобувачів під керівництвом викладача, керівництво та контроль за виконанням творчих індивідуальних завдань, заохочення здобувачів до дискусій із проблемних питань, що виносяться на розгляд в плані практичних занять.

6. Форми контролю

Оцінювання якості знань здобувачів здійснюється шляхом поточного та підсумкового (семестрового) контролю.

Форми участі здобувачів в освітньому процесі, які підлягають поточному контролю: виступ з основного питання; доповнення, запитання до виступаючого, рецензія на виступ; участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття; аналіз нормативно-правових актів, історичних джерел і монографій; письмові завдання (самостійна, контрольна робота тощо); науково-дослідницьке завдання (проект) (письмова робота, оформлена відповідно до вимог).

Позитивна оцінка поточної успішності (сумарного результату поточної оцінки за семестр) за умови відсутності пропущених або невідпрацьованих семінарських занять є підставою допуску до підсумкової форми контролю – заліку.

7. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

8. Рекомендовані джерела інформації

8.1. Основна:

- Богачевська М. Білим по білому: Жінки у громадському житті України. 1884–1939. Львів: УКУ, 2018. 520 с.
- Буряк Л. Жінка в українському історичному наративі: автори, ідеї, образи. Київ: Національна академія управління, 2010.
- Гендерний підхід: історія, культура, суспільство / Під ред. Л. Гентош, О. Кісь. Львів: ВНТЛ-Класика, 2003. 250 с.
- Жінки Центральної та Східної Європи у Другій світовій війні: гендерна специфіка досвіду в часи екстремального насильства: збірник наукових праць / за наук. ред. Г. Грінченко, К. Кобченко, О. Кісь. К.: ТОВ «АРТ КНИГА», 2015. 335 с.
- Ігнатенко І. Жіноче тіло у традиційній культурі українців. Харків: КСД, 2016. 224 с.
- Ігнатенко І. Тіло, секс, шлюб. Історія інтимних стосунків в українських традиціях. К.: Віхола, 2023. 256 с.
- Історія європейської ментальності / За ред. Петера Дінцельбахера. Львів: Літопис, 2004. 720 с.
- Кириленко С. О., Луняк Є. М. Гендерні історичні студії: світовий та вітчизняний досвід: навч.- метод. посіб. Ніжин: Видавець Лисенко М. М., 2019. 200 с
- Кімел Майкл С. Гендероване суспільство. К.: Сфера, 2003. 490 с.
- Кісь О. Жінка в традиційній українській культурі (друга половина XIX – початок XX ст.): монографія. Львів: б. в., 2012. 287 с.
- Кісь О. Жіноча історія як напрямок історичних досліджень: становлення феміністської методології // Український історичний журнал. 2012. № 2. С. 159–172.
- Народна культура українців: життєвий цикл людини: історико-етнологічне дослідження у 5 т. [наук. ред. М. Гримич]. К.: Дуліби, 2012. Т. 3: Зрілість. Жіноцтво. Жіноча субкультура. 2012. 480 с.
- Основи теорії гендеру: навчальний посібник / Відповід. ред. М. М. Скорик. К.: К. І. С., 2004. 536 с.
- Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.): Колективна монографія / Відп. ред. В. М. Даниленко. НАН України. Інститут історії України. [Кн. 2], ч. 1-2. К.: Інститут історії України НАН України, 2010. 351 с. (З історії повсякденного життя в Україні).
- Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.): Колективна монографія / Відп. ред. В. М. Даниленко. НАН України. Інститут історії України. [Кн. 2], ч. 3. К.: Інститут історії України НАН України, 2010. 336 с. (З історії повсякденного життя в Україні).
- Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В. М. Даниленко; Ред.-упоряд. Н. О. Лаас; Авт. кол.: О. Г. Бажан, П. М. Бондарчук, В. К. Борисенко, О. В. Булгакова, В. М. Даниленко, П. І. Киричевський, В. О. Крупина, Н. О. Лаас, В. М. Мазур, М. К. Смольницька, Н. М. Хоменко, В. П. Швидкий, О. В. Янковська. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2014. 697 с.

8.2. Додаткова література

- Альков В., Робак І. Проблема проституції на теренах Харківської губернії у XVIII – на початку XX ст.: соціальний та медичний аспекти. Краєзнавство. 2016. № 3–4. С. 147–158.
- Бандурка: Українські сороміцькі пісні / Упоряд. М. Сулима. К.: Дніпро, 2001. 280 с.
- Буряк Л. Жінка в українському соціумі: історичні студії другої половини XIX ст. - початку XX ст. Українознавчий альманах. 2011. Вип. 6. С. 67-71.
- Вислоцька М. Мистецтво кохання. URL: https://chtvvo.org.ua/authors/WislockaMichalina/Mvstetstvo_kokhannia/.

- Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. Київ: Критика, 2017. 217 с.
- Гендер по-радянськи: навантаження жінки в СРСР звужувало коло обов'язків чоловіка. URL: <http://tvzhden.ua/Historv/44370>.
- Грабовська І. Гендерна рівність як проблема конституціоналізму доби Української революції 1917–21 років. Незалежний культурологічний часопис. 2003. Вип. 27. С. 111–112.
- Грабовська І., Купцова Т., Талько Т. Репрезентація архетипів у гендерних стереотипах української культури. К.: Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. 196 с.
- Гришко В., Лівчук С. Історичні передумови формування гендерної нерівності у суспільстві. Підприємництво, господарство і право. 2009. № 2. С. 141–145.
- Гендерний підхід: історія, культура, суспільство; Під редакцією Л. Гентош, О. Кісь. Львів: ВНТЛ-Класика. 250 с
- Діса К. Історія сексуальності ранньомодерної доби: уявлення і дискусії на зламі XX і XXI століть. Соціум. Альманах соціальної історії. 2010. Вип. 9. С. 392–401.
- Довга Л. Уявлення про гріх та чесноту в українських текстах XVII ст. Соціум. Альманах соціальної історії. 2003. Вип. 3. С. 241–248.
- Дягілев В. М. Історичні аспекти гендерної політики в Україні (соціально-правовий статус жінки в українській історії). Формування гендерного паритету в контексті сучасних соціально-економічних перетворень: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5–7 грудня 2002 р.). К.: Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді; Український ін-т соц. дослідж., 2002. С. 75–78.
- Ендшю Д. Е. Секс та релігія. Від балу цноти до благословенної гомосексуальності. Львів: Вид-во Анетти Антоненко; Київ: Ніка-Центр, 2017. 304 с.
- Жінки та історія: гендерні виміри повсякденного життя (1970–1980-ті роки) / Наук ред. О. Кісь, Т. Мелашвілі. К.: б. в., 2021. 62 с.
- Ігнатенко І. «Любострасні» хвороби: погляди на етіологію та лікування методами народної медицини. Етнічна історія народів Європи. 2011. Вип. 35. С. 97–102.
- Ігнатенко І. Чоловіче тіло у традиційній культурі українців. Харків: КСД, 2016. 224 с.
- Ігнатенко І., Оприско О. «Ідеальна жінка»: уявлення про жіночу красу в СРСР у 1920–1930-ті роки. Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць. Вип. 42. С. 178–183.
- Калуга В. Ф. Приречена сексуальністю. Проблема ідентичності людини з огляду на її сексуальну природу: монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2011. 488 с.
- Камасутра. Харків: Фоліо, 2023. 288 с.
- Кімел М. Гендероване суспільство / переклад з англ. С. Альошкіної. Київ : Сфера, 2003. 490 с.
- Кісь О. Бунтівна наука. Феміністська парадигма в культурній та соціальній антропології (західний досвід) // Сучасність. 2008. № 10. С. 43–51.
- Кісь О. Дефініції фемінізму. Незалежний культурологічний часопис «І». 2000. № 17. С. 14–21.
- Кісь О. Р. Жіноча історія як напрямок історичних досліджень: становлення феміністської методології. Український історичний журнал. 2012. № 2. С. 159–172.
- Кісь О. Р. Жіночий досвід ГУЛАґу: стан досліджень та джерельні ресурси в українському контексті. Український історичний журнал. 2016. № 3. С. 125–138.
- Кривоший О. П. Материзна. Жінка в правовій культурі українського народу (X – пер. пол. XVII ст.). Запоріжжя: Поліграф, 2001. 95 с.
- Кудінов Д. В. Правове регулювання проституції в Російській імперії. Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри: матеріали Четвертої Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 23 квітня 2021 року). Суми: СумДУ, 2021. С. 106–112.

- Кудінов Д. В. Проблема кризи батьківства в роботах Ігоря Кона: бібліографічний аналіз. Педагогічний альманах: Збірник наукових праць. 2010. Вип. 7. С. 229–236.
- Кудінов Д. До питання про виховання в Давньому Римі. Формування громадянської культури в Новій українській школі: традиційні та інноваційні практики: збірник матеріалів конференції / За заг. ред. Г. Л. Єфремової, С. М. Луценко, Л. П. Івашини. РВВ СОІППО, Суми, 2020. С. 142–148.
- Кухаренко О. О. Елементи сексуальної культури в тотемічних обрядах і тваринному культі. Культура України: зб. наук. пр. 2013. Вип. 40. С. 75–84.
- Кухаренко О. О. Сексуальна культура та правомірність використання цього терміна в культурологічних дослідженнях. Культура України: зб. наук. пр. 2012. Вип. 38. С. 94–104.
- Масрчик М. Дошлюбні інтимні стосунки серед молоді в селах і містах Східної та Центральної України на початку ХХ століття. Україна Модерна. № 6 (17). 2010. С. 101–112.
- Махній М. М. Еволюція інтимності: від Едему до Мережі. К.: Academia.edu, 2017. 520 с.
- Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 рр.): Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. [Кн. 1], ч. 1. К.: Інститут історії України НАН України, 2010. 445 с. (З історії повсякденного життя в Україні).
- Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 рр.): Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. [Кн. 1], ч. 2. К.: Інститут історії України НАН України, 2010. 382 с. (З історії повсякденного життя в Україні).
- Олійник Н. Жіноча преса в Україні: минуле та сучасність. Незалежний культурологічний часопис. 2003. Вип. 27. С. 97–102.
- Орлова Т. В. Українська селянка за умов колективізації та голодомору: історіографічний аналіз. Етнічна історія народів Європи. 2009. Вип. 28. С. 55–64.
- Орлова Т. В. Фемінізм в Україні: проблема та історіографія. Історичний журнал. 2009. № 4. С. 47–58.
- Пансевич Ю. В. Історичні витoki питання гендерної рівності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: право. 2013. Вип. 23. Ч. 1. Т. 1. С. 80–82. 24
- Рябченко О. Гендерна історія. Історіографічний словник: Навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів: Збірник. Харків: Східнорегіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2004. С. 19–22.
- Українки в історії / Під ред. В. Борисенко. К.: Либідь, 2004. 324 с.
- Федченко Є. Сексуальність і гумор у Давньому Римі: переосмислення та нові варіації. Етіпак. 2019. № 3 (27). С. 189–200.
- Філіпенко Л. Російські жіночі журнали початку ХХ століття: розмаїття типів та напрямів. Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: збірник наукових праць. 2011. Вип. 14. С. 307–316.
- Фройд З. Психологія сексуальності. Харків: Фоліо, 2018. 153 с.
- Швидкий В. Гендер по-шахтарськи. Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика. 2017. Вип. 22. С. 187–203.

Інформаційні ресурси

- Aspasia. The International Yearbook of Central, Eastern, and Southeastern European Women's and Gender History: <http://journals.berghahnbooks.com>.
- International Federation for Research in Women's History <http://www.ifrwh.com>.
- Гендерний інформаційно-аналітичний центр «КРОНА»: <http://krona.org.ua>
- Музей жіночої та гендерної історії: <http://gender.at.ua/>.
- Українська асоціація дослідників жіночої історії: <http://www.womenhistory.org.ua>.